

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

BUNGE LA TANZANIA

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE
YA USTAWI NA MAENDELEO YA JAMII**

**TAARIFA YA KAMATI KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA
WAZIRI MKUU KAZI, VIJANA, AJIRA NA WENYE ULEMAVU
KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI
KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA OFISI HIYO
KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024**

[Imetolewa kwa mujibu wa Kanuni 118 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023]

YALIYOMO

1.0	UTANGULIZI.....	1
1.1	Maelezo ya Awali.....	1
1.2	Msingi wa Uchambuzi wa Kamati.....	2
1.3	Mawanda ya Uchambuzi	2
2.0	MATOKEO YA UCHAMBUZI NA TATHMINI YA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023	4
2.1	Ufafanuzi wa Jumla.....	4
2.2	Uchambuzi wa Makusanyo ya Maduhuli	4
2.3	Uchambuzi wa Matumizi ya Kawaida.....	7
2.4	Tathmini ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.....	10
2.5	Utekelezaji wa Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati.....	20
3.0	UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024.....	22
3.1	Maduhuli	22
3.2	Uchambuzi wa Matumizi ya Kawaida.....	24
3.3	Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo....	27
4.0	MAONI NA USHAURI WA KAMATI.....	30
4.1	Maoni na Ushauri wa Jumla	30
5.0	HITIMISHO	36

**TAARIFA YA KAMATI KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA
WAZIRI MKUU KAZI, VIJANA, AJIRA NA WENYE ULEMAVU KWA
MWAKA WA FEDHA 2022/2023 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI
KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA OFISI HIYO
KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 118 (9)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ustawi na Maendeleo ya Jamii Kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Waziri Mkuu kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 pamoja na Maoni ya Kamati Kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu kuu Tano kama ifuatavyo: -

- a) Sehemu ya Kwanza inatoa maelezo ya jumla kuonesha msingi na Muundo wa Taarifa pamoja na namna Kamati ilivyofanya kazi;
- b) Sehemu ya Pili ni uchambuzi wa utekelezaji wa bajeti wa Ofisi hii kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023;

- c) Sehemu ya Tatu ni uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2023/2024;
- d) Sehemu ya Nne inahusu maoni na ushauri wa Kamati; na
- e) Sehemu ya Tano ni hitimisho.

1.2 Msingi wa Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Msingi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu ni Masharti ya Kanuni za Bunge. Kanuni ya 6 (5)(a) ikisomwa kwa pamoja na Kanuni ya 7 (1)(a) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, zinaipa Kamati jukumu la kufanya uchambuzi wa Bajeti na Makadirio ya ofisi hii.

Aidha, Kanuni ya 117 (4) ya Kanuni za Bunge imeweka masharti yanayotaka Taarifa ya Utekelezaji na Makadirio ya Ofisi hii kuchambuliwa na Kamati kabla ya kujadiliwa Bungeni. Naomba Bunge lako tukufu liijadili hoja ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu pamoja na Taarifa hii.

1.3 Mawanda ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Katika kusimamia masuala ya kibajeti, Kamati imechambua **Fungu 65** ambalo ni Ofisi

ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu na **Fungu 15** ambalo ni Tume ya Usuluhishi na Uamuzi. Uchambuzi huu ulifanyika baada ya Kamati kufanya ziara za kujiridhisha na hali halisi ilivyo katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo chini ya mafungu yaliyotajwa hapo juu.

SEHEMU YA PILI

2.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI NA TATHMINI YA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

2.1 Ufafanuzi wa Jumla

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi wa Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi yanaweka msingi wa ushauri wa Kamati kuhusu Hoja hii ya Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu. Uchambuzi wa Kamati ulijielekeza katika mambo makuu manne yafuatayo;-

- (a) Makusanyo ya maduhuli;
- (b) Mwenendo wa Upatikanaji wa fedha za Bajeti ya kawaida;
- (c) Taarifa ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo; na
- (d) Uzingatiaji wa Ushauri wa Kamati Bungeni.

2.2 Uchambuzi wa Makusanyo ya Maduhuli

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa Fedha 2022/2023, Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu ililenga kukusanya maduhuli ya jumla ya **Shilingi 45,000,000,000**.

Hadi kufikia Mwezi Februari, 2023 Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Ajira na Wenye Ulemavu ilikuwa imekusanya **Shilingi 20,446,311,268.40** sawa na **Asilimia 45.21** ya malengo yaliyokusudiwa. Vyanzo vya makusanyo hayo ni Ada za Vibali vya Ajira za Wageni **Shilingi 20,373,631,268**, Ada za Wakala Binafsi wa Huduma za Ajira **Shilingi 37,000,000**, Pango la Mnara wa Simu **Shilingi 17,930,000** na Ada za maombi ya kufanya kazi Nje ya Nchi **Shilingi 4,600,000**. Mchanganuo wa makusanyo hayo unaonekana katika Jedwali Na. 1.

Jedwali Na.1

Fungu 65- Makadirio na Makusanyo ya Maduhuli kwa mwaka wa Fedha 2022/2023

MAKADIRIO NA MAKUSANYO 2022/2023			
Chanzo	Makadirio (tsh.)	Makusanyo (tsh.)	Asilimia
Ada za Vibali vya ajira za Wageni	42,550,630,595	20,428,561,268	47.88
Ada za Wakala Binafsi wa Huduma za Ajira	174,000,000	37,000,000	21.26
Uuzaji wa Nyaraka za Zabuni	4,875,005	0	0
Pango la Mnara wa Simu	12,000,000	17,930,000	149.42
Ada za Pango	8,492,400	4,600,000	0
Ada za Maombi ya kufanya kazi Nje ya Nchi	1,725,000,000	0	0
Jumla	45,000,000,000.	20,433,161,268.40	45.41

Chanzo: Randama ya Bajeti ya 2022/2023 fungu 65

Mheshimiwa Spika, katika mchanganuo huo, Kamati imebaini mambo yafuatayo;-

- (a) Uchambuzi wa mwenendo wa ukusanyaji wa maduhuli unaonesha kuwa jumla ya **Shilingi 20,446,311,268.40** sawa na **asilimia 45.44** ya makusanyo yote ya Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu yalikusanywa katika kipindi hicho.
- (b) Hadi kufikia Mwezi Februari,2023 Ofisi hii ilikuwa imekusanya asilimia 45.44 ya lengo; ingawa kwa kipindi hicho ilitarajiwa angalau wawe wamefikia **asilimia 65** ya lengo.

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi uliofanyika, Kamati ina maoni kuwa mwenendo wa makusanyo kwa Mwaka huu si wa kuridhisha kwani kiujumla wameweza kukusanya **asilimia 45.44** tu. Kamati ilihoji sababu za makusanyo kuwa madogo kwenye baadhi ya vyanzo vya mapato ambapo ilielezwa kuwa makusanyo madogo toka kwenye Ada za kufanya Kazi Nje ya Nchi ni kutokana na kutokuwepo kwa mfumo maalumu wa kukusanya fedha za kigeni kutoka kwa waajiri nje ya nchi na kutokamilika kwa mikataba na Waajiri wa Nje ya Nchi.

Mheshimiwa Spika, kwa mwenendo huu si rahisi kufikia lengo la makusanyo katika kipindi kilichobaki kumaliza mwaka wa fedha 2022/2023 hivyo kuathiri utekelezaji wa

malengo yaliyowekwa. Ni rai ya Kamati kuwa Serikali ipange makadirio ya makusanyo kwa kuzingatia uhalisia katika Mwaka wa Fedha 2023/2024. Aidha, uwekwe mfumo madhubuti wa kukusanya fedha za kigeni kutoka kwa waajiri nje ya nchi ili kuhakikisha usimamizi na ukusanyaji wa maduhuli hayo unafanyika kwa ukamilifu.

2.3 Uchambuzi wa Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2022/2023, Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana Ajira na Wenye Ulemavu iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 15,911,037,000** kwa matumizi ya kawaida. Kati ya Fedha hizo **Shilingi 7,084,636,000** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo, **Shilingi 5,880,648,761** kwa ajili ya mishahara na **Shilingi 2,945,752,239** kwa ajili ya ruzuku ya mishahara kwa Wakala wa Afya na Usalama mahala pa kazi (OSHA).

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Februari, 2023 Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu ilipokea jumla **Shilingi 9,503,975,865.53** sawa na **asilimia 59.73** ya fedha iliyoidhinishwa na Bunge lako Tukufu kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida ambapo **Shilingi 3,629,417,630.13** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo, **Shilingi 4,025,264,907.40** kwa ajili ya mishahara na **Shilingi 1,849,293,328.00** kwa ajili ya ruzuku ya mishahara kwa Wakala wa Afya na Usalama mahala pa kazi

(OSHA). Mchanganuo wa fedha hizo ni kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 2.

Jedwali Na.2

Fungu 65- Mapokezi ya Fedha za Matumizi ya Kawaida 2022/2023

MAPOKEZI YA FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA 2022/2023			
Matumizi	Fedha iliyotengwa 2022/2023	Fedha ziliyopokelewa	Asilimia ya mapokezi
Mishahara	5,880,648,761	4,025,264,907.40	68.44
Oc	7,084,636,000	3,629,417,630.13	51.22
Ruzuku ya mishahara (OSHA)	2,945,752,239	1,849,293,328.00	62.77
Jumla	15,911,037,000		59.73

Chanzo: Randama ya Bajeti 2022/2023 Fungu 65

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa upatikanaji wa fedha hizo unaonesha kwamba kwa ujumla, Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu (**Fungu 65**) imepokea jumla ya **Shilingi 9,503,975,865.53** sawa na **asilimia 59.73** ya bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa ajili ya matumizi ya kawaida.

Mheshimiwa Spika, kwa upande **Fungu 15** wa Tume ya Usuluhishi na Uamuzi (CMA) iliidhinishwa jumla ya **Shilingi 4,294,213,000.00** kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha hizo kiasi cha **Shilingi 2,374,063,000** ni kwa ajili ya mishahara na **Shilingi 1,920,150,000** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Februari 2023, Tume ilikuwa imepokea kiasi cha **Shilingi 1,459,637,347.56** sawa na **asilimia 33.9** Mchanganuo wa Fedha zilizopokelewa hadi Februari, 2023 ni kama unavyoonekana katika **Jedwali Na.3**

Jedwali 3

Fungu 15- Mapokezi ya Fedha za Matumizi ya Kawaida 2022/2023

MAPOKEZI YA FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA 2022/2023			
Matumizi	Fedha iliyotengwa 2022/2023	Fedha ziliyopokelewa	Asilimia ya mapokezi
Mishahara	2,374,063,000	864,237,400.00	36.4
Oc	1,920,150,000	595,399,947.56	31
Jumla	4,294,213,000.00	1,459,637,347.56	33.9

Chanzo: Randama ya Bajeti 2022/2023 Fungu 15

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi kuhusu mwenendo wa bajeti ya matumizi ya kawaida kwa Fungu 65 na 15 Kamati imebaini masuala yafuatayo;

- (a) Mapokezi ya fedha za Matumizi ya kawaida kwa **Fungu 65** ni **asilimia 59.75** ya makadirio. Kiwango hiki kimepungua ikilinganishwa na mapokezi katika kipindi kama hicho katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 ambapo mapokezi yalikuwa **asilimia 69**. Mwenendo huu wa upatikanaji wa fedha si wa kuridhisha hivyo kuathiri utekelezaji wa malengo yaliyokusudiwa.

(b) **Fungu 15** lililo chini ya Ofisi hii limepokea fedha pungufu za matumizi ya kawaida ukilinganisha na **Fungu 65** ambalo limepokea **asilimia 33.9** ya makadirio. Katika fedha hizo, fedha za mshahara ni **asilimia 36.4**. Kamati ilihoji ili kujua sababu ya fedha za mshahara kutolewa kwa kiwango kidogo ambapo Kamati ilielezwa kuwa imetokana na Watumishi wengi kuhamia kwenye Taasisi zingine.

Mheshimiwa Spika, ni maoni ya Kamati kuwa mapokezi ya fedha za matumizi ya kawaida yanapaswa kuwa na uwiano katika mafungu haya mawili kwa sababu katika fedha hizo kuna fedha za mishahara ya watumishi na fedha za matumizi mengineyo ambazo hutumika kwa ajili ya uendeshaji wa kila siku wa taasisi husika. Mwenendo huu unaweza pia kuwa chanzo cha kuhama kwa watumishi jambo ambalo linaweza kuathiri utendaji kazi wa Ofisi.

2.4 Tathmini ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 Ofisi wa Waziri Mkuu, Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu ilitengewa jumla ya **Shilingi 26,656,389,000** kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya

fedha hizo, **Shilingi 13,000,000,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 13,656,389,000** ni fedha za nje.

Mheshiniwa Spika, hadi kufikia Februari 2023 Ofisi imepokea kiasi cha **Shilingi 5,986,445,504.67**, sawa na **asilimia 22.45** ya fedha zote. Kati ya Fedha hizo **Shilingi 4,500,000,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 1,486,445,506.67** ni fedha za Nje. Mgawanyo wa fedha hizo umeainishwa katika **Jedwali Na. 4**.

Jedwali Na.4 Fungu 65-Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha 2022/2023

MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA 2022/2023					
Namba na jina la mradi	Bajeti iliyotengwa 2022/2023		Mapokezi ya fedha hadi kufikia marchi 2023		Asilimia ya mapokezi
	Fedha za ndani	Fedha za nje	fedha za ndani	fedha za nje	
Na. 6205: Programu ya Kukuza Kazi za Staha Nchini	0.00	13,656,389,000		1,486,445,506.65	11
Na. 6581: Programu ya Kukuza Ujuzi Nchini	9,000,000,000	0.00	4,500,000,000.00		50
NA.4954 ujenzi wa vituo vya Ufundi na Ukarabati wa watu wenye ulemavu	3,000,000,000		0.0		0
Na. 4952: Mfuko wa Maendeleo ya Vijana	1,000,000,000	0.00	0.0		0
Jumla Kuu	13,000,000,000	13,656,389,000	4,500,000,000	1,486,445,506.67	

Chanzo. Randama ya Bajeti 2022/2023 Fungu 65

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa **Fungu 25**, Tume ya Usuluhishi na Uamuzi (CMA) unatekeleza mradi mmoja wa mfumo wa Usimamizi wa Uendeshaji Mashauri (ECMS). Mradi huu uliidhinishiwa Shilingi 1,000,000,000. Hadi kufikia Februari 2023, Tume ilikuwa imepokea **Shilingi 300,000,000** sawa na **asilimia 30** ya fedha zilizoidhinishwa.

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi uliofanywa na Kamati umebaini mambo mbalimbali kuhusu utekelezaji wa bajeti ya Maendeleo kama ifuatavyo;

- (a) Kwa ujumla mapokezi ya fedha za nje yapo chini ya kiwango kilichotarajiwa kwa **Fungu 65** ambapo ilipokea **asilimia 11** ya makadirio. Hali hii imeathiri utekelezaji wa miradi ya maendeleo iliyopangwa;
- (b) Kamati imebaini kuwa mapokezi ya fedha za ndani katika **fungu 65** na **15** si wa kuridhisha ambapo imepokea **asilimia 40** na **30** mtawalia ya makadirio. Hali hii imekwamisha baadhi ya miradi kutekelezwa;
- (c) Kamati pia imebaini kwamba, **Fungu 65** ilitengewa **Shilingi 3,000,000,000** kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa vituo vya ufundi vya watu wenye ulemavu na **Shilingi 1,000,000,000** kwa ajili ya Mfuko wa Maendeleo ya Vijana (fedha za ndani). Hata hivyo hadi kufikia Februari 2023 hakuna

fedha yoyote iliyopokelewa na Ofisi hiyo kutekeleza miradi husika. Ni maoni ya Kamati kuwa mwenendo huu wa mapokezi ya fedha hauleti tija na unaweza kuathiri utekelezaji wa vipaumbele vya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kwamba, kati ya fedha zilizotengwa na kutolewa ili kutekeleza miradi hiyo, fedha za nje zilitolewa kwa **asilimia 11** ya makisio wakati fedha za ndani zilitolewa kwa **asilimia 40** ya fedha iliyotengwa. Ni maoni ya Kamati kwamba, mwenendo wa mapokezi wa fedha za nje na fedha za ndani uko chini. Kamati inaendelea kusesitiza Serikali kutoa kwa wakati fedha za utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwa kutumia fedha za ndani kwa kuwa mwenendo wa upatikanaji wa fedha za nje ni wa kusuasua.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaka kujua sababu za kutolewa kidogo kwa fedha za Nje za Miradi ya Maendeleo ambapo ilijulishwa ni kutokana na ucheleweshaji kutoka kwa wadau wanaohusika. Kamati inashauri mawasiliano yaendeleo kufanyika ili fedha hizo zitolewe kabla ya kumalizika kwa mwaka wa fedha hapo Juni, 2023 ili Miradi iliyopangwa kutekelezwa itekelezwe na kuwapatia wananchi huduma zilizokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, jumla ya miradi Mitano ilitekelezwa na Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu. Kamati ilifuatilia na kuchambua utekelezaji wa miradi hiyo kama ifuatavyo: -

2.4.1 **Mradi Na. 6205 Programu ya Kukuza Kazi za Staha (*Decent Work Country Program*)**

Mheshimiwa Spika, Mradi huu unahusu kukuza na kujenga stadi za Maisha kwa vijana kupitia programu ya kazi za staha. Jumla ya **Shilingi 13,656,389,000** zilitengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu ambapo bajeti yake ni fedha za nje. Kamati ilijulishwa kuwa, hadi kufikia Machi 2023, mradi ulipokea **Shilingi 1,486,445,506.67**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilijulishwa kuwa miongoni mwa kazi zilizofanyika ni kufanya tathmini na mapitio ya sera ya vijana ya 2007 na Sera ya Taifa ya Hifadhi ya Jamii. Kutoa mafunzo ya ufundi stadi katika fani mbalimbali kwa vijana 6,101, kutoa mafunzo ya afya za Uzazi, stadi za maisha, kilimo, biashara, ushirika na uundwaji wa vikundi na makampuni ya vijana, Utafiti na maboresho ya muongozo wa

stadi za Maisha kwa vijana; na Mapitio ya programu ya kazi za staha.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaona kuwa tija ya mradi huu bado haijaonekana kwa kuwa bado upo katika hatua za awali na haujafikia idadi kubwa ya walengwa. Kamati ina maoni kuwa taasisi za umma, zinapaswa kuzingatia thamani halisi ya pesa inayopatikana kwa ajili ya utekelezaji wa miradi kwa hatua zinazofikiwa.

2.4.2 **Mradi Na. 6581 Programu ya Taifa ya Kukuza Ujuzi Nchini**

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 mradi huu ulitengewa jumla ya **Shilingi 9,000,000,000** (Fedha za Ndani) kwa ajili ya Mafunzo ya ujuzi wa kujiajiri na stadi za kazi kwa vijana 9,775. Hadi kufikia Februari, 2023 programu hii ilikuwa imepokea **Shilingi 4,500,000,000** na ilitekeleza majukumu mbalimbali yakiwemo yafuatayo: -

- a) Kuwezesha vijana 11,973 kupata mafunzo ya kukuza ujuzi katika fani mbalimbali.
- b) Kuwezesha Wahitimu 1,704 kupata mafunzo ya uzoefu wa kazi,
- c) Kufadhili vijana 200 kupata mafunzo ya ufugaji samaki,

- d) Kufadhili vijana 234 kupata mafunzo ya kunenepesha mifugo; na
- e) Kufadhili vijana 74 kupata mafunzo ya kuweza kushiriki kilimo cha vizimba.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea Kitalu Nyumba katika Halmashauri ya Wilaya ya Meru, unaotekelezwa chini ya mradi huu. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuwawezesha vijana kupata ujuzi wa kilimo na hatimaye kuweza kujiajiri, kujiingizia kipato na kuongeza uzalishaji wa chakula. Hata hivyo Kamati ilibaini kuwa upatikanaji wa vijana katika mradi huu haujazingatia makundi maalumu kama vile walemavu wenye uwezo wa kufanya kazi. Ni maoni ya kamati kuwa Serikali ipeleke miradi hii kwenye kila Halmashauri ili kuwawezesha vijana wengi kupata fursa ya kupata ujuzi huo. Aidha, katika kuanzisha miradi hiyo ni vyema miradi hii ikaanzishwa sehemu ambazo ni oevu au kuchimba visima ili kupunguza gharama za uendeshaji.

Vilevile udadisi wa Kamati ulidhihirisha kuwa vijana wanaonufaika na mafunzo haya hupata ujuzi wenye manufaa, lakini inakuwa vigumu

kwa ujuzi huo kuwasaidia katika Maisha halisi. Sababu ya ugumu ni ukosefu wa maeneo ya kuanzisha miradi hiyo na ukosefu wa mitaji kwa kuwa gharama ya kujenga vitalu nyumba ni kubwa. Kwa maoni ya Kamati, hali hiyo isipofanyiwa kazi, programu ya kukuza ujuzi nchini halitakuwa na tija.

2.4.3 Marekebisho na Ujenzi wa Vyuo vya Watu Wenye Ulemavu.

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 mradi huu ulitengewa jumla ya **Shilingi 3,000,000,000** kwa ajili ya ujenzi wa vyuo Vitatu vya watu wenye ulemavu katika Mikoa ya Mwanza, Kigoma na Songwe. Hata hivyo hadi kufikia Februari 2023 Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Vijana, Ajira na Wenye ulemavu ilikuwa haijapokea fedha yoyote ya utekelezaji wa mradi huu. Kamati inaishauri Serikali kutoa fedha za mradi huu kwa wakati ili kuwezesha kuanza ujenzi wa vituo hivyo.

2.4.4 Mradi Na.5441 Mpango wa Maendeleo kwa Ustawi wa Taifa na Mapambano dhidi ya UVIKO-19

Mheshimiwa Spika, mradi huu umewezesha kufanya ukarabati wa vyuo vinne vya Ufundi

Stadi na Marekebisho ambavyo ni Luanzari-Tabora, Sabasaba- Singida, Mtapika Masasi - Mtwara na Yombo- Dar Es Salaam na umegharimu kiasi cha **Shilingi Bilioni 3.46** Ukarabati huu umewezesha vyuo vilivyokuwa vimefungwa kufunguliwa na kuanza kutoa mafunzo.

Mheshimiwa Spika, Tarehe 15 Machi 2023 kamati ilipata fursa ya kutembelea Chuo cha Ufundi Stadi cha Watu wenye Ulemavu na Marekebisho Masiwani Tanga. Kamati ilielezwa kuwa Chuo hiki kilifanyiwa ukarabati ambapo ukarabati huo ulihusisha ukarabati wa majengo ya ofisi, madarasa (2), vyoo (7), mabafu (3), mabweni (4), nyumba ya mtumishi (1) na kibanda cha mlinzi.

Awamu ya Pili ya ukarabati ilihusisha jengo la karakana lenye jiko na bwalo la chakula pamoja na uzio. Ukarabati huo uliwezesha kufunguliwa tena kwa chuo baada ya kuwa kimefungwa takribani miaka kumi na mbili kutokana na uchakavu wa miundombinu na ukosefu wa fedha za uendeshaji. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuona umuhimu wa kukarabati chuo hiki ambapo kinatoa ujuzi wa kuwawezesha watu wenye ulemavu kupata

kipato. Ni rai ya Kamati kuwa Serikali itenge fedha za kutosha ili kuendesha chuo hiki.

2.4.5 **Mradi Na. 4952 Mfuko wa Maendeleo ya Vijana**

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 mradi huu ulitengewa jumla ya **Shilingi 1,000,000,000 (fedha za ndani)** kwa ajili ya kutoa mikopo kwa vijana, Kuratibu mafunzo ya ujasiriamali na usimamizi wa biashara kwa vikundi vya vijana vya uzalishaji mali na Kufanya ufuatiliaji na tathmini ya miradi iliyowezeshwa kupitia mfuko wa maendeleo ya vijana.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia Februari 2023, hakuna fedha ya maendeleo iliyopokelewa katika mradi huu. Uchambuzi wa kamati unaonesha kuwa katika kipindi cha miaka kuanzia Mwaka 2015/2016 hadi 2020/2021 Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Ajira na Wenye Ulemavu lilitengewa jumla ya **Shilingi 5,000,000,000**; lakini katika kipindi hicho imepokea **Shilingi 1,000,000,000** sawa na **asilimia 20** tu ya fedha zilizotengwa kwa kipindi husika. Aidha Kamati ilijulishwa kuwa katika kipindi cha Julai hadi Februari 2023 mikopo yenye thamani ya Shilingi

1,879,931,992 ambazo ni fedha za mradi wa mfuko (Revolving Fund) ilitolewa kwa ajili ya kuwezesha miradi 85 inayomilikiwa na vijana 406 katika Sekta ya kilimo, viwanda, biashara na makampuni katika Halmashauri 28 ili kuwezesha kufanya shughuli za uzalishaji mali.

Mheshimiwa Spika, ni rai ya Kamati kuwa Serikali ione umuhimu wa kutoa fedha katika mradi huu ili kuwawezesha vijana wengi kufanya shughuli za uzalishaji hivyo kupunguza ombwe la vijana wasio na ajira. Aidha Kamati ilibaini kuwa kwa kiasi kikubwa mfuko huu haufahamiki kwa wengi hivyo ni vyema Serikali ikautangaza mfuko huu ili uwafikie wanufaika wengi zaidi.

2.5 Utekelezaji wa Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati

Mheshimiwa Spika, wakati wa uchambuzi wa Bajeti ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023, Kamati ilitoa maoni, ushauri na mapendekezo mbalimbali ili kuboresha utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi hii. Naomba kulitaarifu Bunge lako tukufu kwamba kwa sehemu kubwa utekelezaji unaridhisha na kwa baadhi ya maeneo Ofisi inaendelea na utekelezaji wa ushauri huo

wa Kamati kwa kuwa utekelezaji wake ni endelevu. Masuala ambayo utekelezaji wake unaendelea kwa upande mwingine ushauri ambao haujazingatiwa ni wa Serikali kuona umuhimu wa kuongeza Bajeti ya Mfuko wa Maendeleo ya Vijana katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 ili mfuko uweze kuwafikia vijana wengi. Bajeti hii haikuongezwa na hata katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 bado mapendekezo ya Bajeti ni Shilingi 1,000,000,000. Kutokana na changamoto ya ajira kwa Vijana ni vema Serikali ikaongeza fedha hizi mpka kufikia Shilingi 3,000,000,000

SEHEMU YA TATU

3.0 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

3.1 Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Ajira, Vijana na Wenye Ulemavu, inaomba kuidhinishiwa kukusanya jumla ya Shilingi **46,505,749,995** ikilinganishwa na **Shilingi. 45,000,000,000** katika Mwaka wa Fedha 2022/2023. Makadirio yameongezeka kwa **Shilingi 1,505,749,995** sawa na **asilimia 3.34** ukilinganisha na makadirio ya makusanyo ya maduhuli kwa mwaka unaoisha.

Fedha hizi zinatarajiwa kukusanywa kutoka katika ada za maombi ya Vibali vya Kazi kwa Wageni, Malipo ya Usajili wa Wakala Binafsi wa Huduma za Ajira nchini, Ada za maombi ya kufanya Kazi nje ya Nchi na kodi ya mnara wa mawasiliano. Mchanganuo wa lengo la kukusanya kwa Fungu 65 unaonekana katika **Jedwali Na.5** hapa chini.

Jedwali Na 5

Fungu 65-Ulinganisho wa Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 na 2023/2024

MAKADIRIO NA MAKUSANYO KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023 NA 2023/2024			
Maelezo	2022/2023 (Tsh.)	2023/2024 (Tsh.)	Asilimia/Pungufu au ongezeko
Ada za Vibali vya ajira za Wageni	42,550,630,595	43,975,630,595	3.34
Ada za Wakala Binafsi wa Huduma za Ajira	174,000,000	175,000,000	0.57
Uuzaji wa Nyaraka za Zabuni	4,875,005	4,625,000	0.9
Pango la Mnara wa Simu	12,000,000	12,000,000	0
Ada za Pango	8,492,400	8,492,400	0
Ada za Maombi ya kufanya kazi Nje ya Nchi.	2,250,000,000	2,330,000,000	3.35
Jumla	45,000,000,000.	46,505,749,995	3.34

Chanzo: Randama ya Bajeti ya 2022/2023 fungu 65.

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi huo, Kamati imebaini mambo yafuatayo;

- (a) Makadirio ya makusanyo kwa mwaka wa fedha 2022/2023 yameongezeka kwa shilingi 1,505,749,995 sawa na ongezeko la asilimia 3.34;

- (b) Ongezeko kubwa la maduhuli linatarajiwa kutoka makusanyo ya ada za Vibali vya Ajira kwa Wageni kwa **shilingi 1,425,000,000** sawa na **asilimia 3.34** .

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati unaonyesha kuwa kutokana na mwenendo wa ukusanyaji wa maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 kufikia **asilimia 40** tu hadi kufikia kipindi cha robo tatu ya muda wa lengo. Kamati haioni uwezekano wa kufikia lengo la makusanyo ililowekwa kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, kwa kuzingatia uzoefu wa makusanyo ya Mwaka uliotangulia.

Mheshimiwa Spika, kwa uchambuzi huo, Kamati ina maoni kuwa, pamoja na nia njema ya kuongeza makusanyo ya Wizara ni vema Serikali izingatie na kufanyia kazi changamoto zilizosababisha makusanyo kuwa chini ya lengo na kuzingatia uhalisia katika kupanga makisio hayo.

3.2 Uchambuzi wa Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu **Fungu 65** inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Shilingi 19,920,510,000** ikiwa ni Fedha za Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 7,180,664,682.06** ni mishahara, **Shilingi 3,600,977,317.94** ni ruzuku na **Shilingi 9,138,868,000** ni matumizi mengineyo (OC). Kiasi hicho ni ongezeko la **asilimia 25** ikilinganishwa na bajeti kwa mwaka wa fedha 2022/2023 ambapo iliidhinishiwa

Shilingi 15,911,036,999.58 kati ya Fedha hizo **Shilingi 7,084,636,000** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo, **Shilingi 5,880,648,761** kwa ajili ya mishahara na **Shilingi 2,945,752,239** kwa ajili ya ruzuku ya mishahara kwa Wakala wa Afya na Usalama mahali pa kazi (OSHA) kama ilivyochanganuliwa katika Jedwali Na. 6

Jedwali Na.6

Fungu 65- Ulinganisho wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 na 2023/2024

ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 65 KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023 NA 2023/2024				
MATUMIZI	2022/2023 (Tsh.)	2023/2024 (Tsh.)	Ongezeko/ pungufu (tsh.)	Ongezeko/ pungufu (tsh.)
Mishahara	5,880,648,761	7,180,664,682	1,300,015,921.06	22.1
OC	7,084,636,000	9,138,868,000	2,054,232,000	28
Ruzuku	2,945,752,239	3,600,977,317	655,225,078.94	22
Jumla	15,911,037,000	19,920,510,000	4,009,473,000	25

Chanzo: Randama ya Bajeti 2023/2024 Fungu 65

Mheshimiwa Spika, Tume ya Usuluhishi na Uamuzi **Fungu 15** imekadiriwa kutumia kiasi cha **Shilingi 5,881,056,000** sawa na ongezeko la **asilimia 11** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka 2022/2023. Kati ya Fedha hizo **Shilingi 2,664,898,000** ni kwa ajili ya Mishahara sawa na **asilimia 12.2** na **Shilingi 2,516,158,000** kwa matumizi mengineyo sawa na **asilimia 31**. Mgawanyo wa fedha za matumizi kwa Mwaka 2022/2023 ni kama inavyoonekana kwenye jedwali Na.7

Jedwali Na.7

Fungu 15- Ulinganisho wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida

ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 15 KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023 NA 2023/2024				
MATUMIZI	2022/2023 (Tsh.)	2023/2024 (Tsh.)	Ongezeko/ pungufu (tsh.)	Ongezek/ pungufu (tsh.)
Mishahara	2,374,063,000	2,664,898,000	290,835,000	12.2
OC	1,920,150,000	2,516,158,000	596,008,000	31
Jumla	5,294,213,000	5,881,056,000	586,843,000	11

***Chanzo.** Randama ya Bajeti 2023/2024 Fungu 15*

Mheshimiwa Spika, Katika Uchambuzi huo, Kamati imebaini masuala yafuatayo;

- (a) **Fungu 65** Bajeti ya Matumizi ya Kawaida katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 imeongezeka kwa **asilimia 25** ikilinganishwa na Mwaka wa Fedha unaoisha ambapo bajeti ya Matumizi ya kawaida ilikuwa **Sh. 15,911,037,000**. Kamati imebaini kwamba, moja kati ya sababu ya ongezeko ni kutokana na kuongezeka kwa Watumishi waliohamishiwa na kuajiriwa katika Ofisi hii. Aidha, ongezeko hilo linaakisi mahitaji ya kifedha kulingana na ongezeko la viwango vya posho ya kujikimu na posho ya masaa

ya ziada na pia sababu mbalimbali za kiuchumi ikiwemo kupanda bei kwa bidhaa na huduma.

- (b) **Fungu 15** Bajeti ya Matumizi ya Kawaida katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 imeongezeka kwa **asilimia 11** ukilinganisha na Mwaka wa Fedha unaoisha, ambapo bajeti ya matumizi ya Kawaida ilikuwa **Shilingi 5,294,213,000**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuongeza fedha za Matumizi ya Kawaida hususani katika Matumizi Mengineyo ambayo itawezesha utekelezaji wa majukumu na vipaumbele walivyojiwekea.

3.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu, imetengewa jumla ya **Shilingi 14,749,713,680** kwa ajili ya Utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 13,000,000,000**. ni fedha za ndani, na **Shilingi 1,749,713,680** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, bajeti ya maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 imepungua kwa takriban **shilingi 11,906,675,320** zikiwa ni Fedha za Nje sawa na **asilimia 44.66** ukilinganisha na bajeti ya Mwaka wa Fedha

unaoisha. Mchanganuo ni kama unavyoonekana katika Jedwali Na. 8.

Jedwali Na.8

Fungu 65- Ulinganisho wa Bajeti ya Fedha za Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 na 2023/2024

ULINGANISHO WA FEDHA ZA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA 2022/2023/2023/2024				
NAMBA NA JINA LA MRADI	MAKADIRIO KWA MWAKA 2022/2023		MAKADIRIO KWA MWAKA 2023/2024	
	Fedha za ndani	Fedha za nje	Fedha za ndani	Fedha za nje
Na. 6205: Programu ya Kukuza Kazi za Staha Nchini	0.00	13,656,389,000		1,334,936,275
Na. 6581: Programu ya Kukuza Ujuzi Nchini	9,000,000,000	0.00	9,000,000,000	
Na.4954 ujenzi wa vituo vya Watu wenye Ulemavu	3,000,000,000		3,000,000,000	
Na. 4952: Mfuko wa Maendeleo ya Vijana	1,000,000,000	0.00	1,000,000,000	
Jumla Kuu	13,000,000,000	13,656,389,000		

Chanzo. Randama ya Bajeti 2023/2024 Fungu 65

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi huo Kamati ilibaini kuwa Bajeti ya fedha za Nje za Maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 zimepungua kwa **asilimia 44.66** ikilinganishwa na Mwaka wa Fedha unaoisha. Kamati ilihoji sababu ya kupungua kwa bajeti hiyo ambapo ilielezwa kuwa imetokana na mwenendo wa upatikanaji

wa fedha hizi toka kwa wadau umekuwa ni wa kusuasua ambapo katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 ilitolewa kwa **asilimia 11** tu ya fedha zilizokadiriwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia ushauri wa Kamati uliotolewa ambapo ulieleza kuwa utegemezi wa Fedha za Nje katika Miradi ya Maendeleo unapaswa kupungua na ikiwezekana kuondokana na utegemezi huo.

SEHEMU YA NNE

4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

4.1 Maoni na Ushauri wa Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia majadiliano ya kina kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Waziri Mkuu Kazi, Vijana Ajira na Wenye Ulemavu kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 Kamati inatoa maoni, ushauri na mapendekezo ya jumla kwa mafungu yote kama ifuatavyo: -

- i) Kutopatikana kwa wakati kwa fedha zilizoidhinishwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo kuna sababisha utekelezaji wa miradi hiyo kusuasua. Hivyo, serikali ione umuhimu wa kutoa fedha za miradi ya maendeleo kwa wakati na kwa kiwango kilichokusudiwa ili kukidhi matarajio. Aidha Serikali ijielekeze zaidi kwenye kutumia vyanzo vya ndani vya mapato katika kutekeleza miradi ya maendeleo kutokana na uzoefu kuwa upatikananaji wa fedha za nje ni wa kusuasua;
- ii) Kamati ilibaini kuwa, makusanyo ya maduhuli katika mwaka unaoisha upo chini ya lengo ambapo hadi kufikia Februari 2022 Wizara

ilikusanya kwa **asilimia 45.44** tu pamoja na hali hiyo wizara imepanga kukusanya maduhuli kwa ongezeko la **asilimia 3.4** ukilinganisha na mwaka unaoisha. Mwenendo wa makusanyo ya maduhuli usioridhisha unaathiri lengo la makusanyo hayo na kupunguza ufanisi. Hivyo, Serikali iweke mikakati madhubuti ya kuhakikisha kuwa lengo la makusanyo ya maduhuli linafikiwa na makadirio ya makusanyo hayo yanaakisi uhalisia.

- iii) Kamati ilibaini kuwa katika kipindi cha miaka kuanzia Mwaka 2015/2016 hadi 2020/2021 Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Ajira na Wenye Ulemavu lilitengewa jumla ya **Shilingi 5,000,000,000**; lakini katika kipindi hicho imepokea **Shilingi 1,000,000,000** sawa na **asilimia 20** tu ya fedha zilizotengwa kwa kipindi husika. Aidha katika Mwaka wa Fedha 2022/2023 kiasi kilichotengwa ni **Shilingi 1,000,000,000**, mpaka kufikia Februari 2023 hakuna kiasi cha fedha kilichokuwa kimetolewa. Kamati inashauri kuwa Serikali itoe fedha hizi kila mwaka na kwa wakati na kuongeza kiasi cha mtaji wa mfuko huu ili kuongeza idadi ya vijana wanaopata mkopo kupitia mfuko huu ili waweze kupata mtaji wa kuanzisha shughuli za uchumi.

- iv) Kutorejeshwa kwa mikopo inayotolewa kwenye Mfuko wa Maendeleo ya Vijana kunapelekea kutofikiwa lengo la kuendelea kukopesha vijana wengine. Serikali iweke mikakati madhubiti ya kuhakikisha kuwa fedha zinazokopeshwa zinarejeshwa kwa wakati ili kuhakikisha kwamba lengo la kukopesha vijana wengi linafikiwa. Aidha Serikali ihakikishe kuwa Mfuko huu unatangazwa ili kutoa fursa kwa vijana wengi zaidi kuwezeshwa kupitia mfuko huu.
- v) Serikali ihakikishe kwamba inaongeza Bajeti ya kutosha ya Wakala wa Usalama na afya mahala pa kazi (OSHA) ili waweze kuajiri watumishi wa kutosha kuweza kufanya kazi ya kuisaidia nchi katika eneo la usalama wa wafanyakazi. Aidha serikali iangalie utaratibu bora wa kupunguza tozo kila wakati ili kuepuka uwezekano wa kupunguza uwezo wa Taasisi wa kuboresha huduma zake.
- vi) Kupelekwa kwa **asilimia 33.9** tu ya fedha za matumizi ya kawaida katika Tume ya Usuluhishi na Uamuzi **Fungu 15** kumeathiri utekelezaji wa majukumu yake. Kamati inashauri kwamba Serikali ihakikishe kwamba inatoa kwa wakati Fedha za Matumizi Mengineyo ili kuziwezesha taasisi na idara za Serikali kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

Aidha, mapokezi ya fedha za matumizi ya kawaida yanapaswa kuwa na uwiano katika mafungu haya mawili kwa sababu katika fedha hizo kuna fedha za mishahara ya watumishi na fedha za matumizi mengineyo ambazo hutumika kwa ajili ya uendeshaji wa kila siku wa taasisi husika.

vii) Fedha zinazotengwa kwa ajili ya mafunzo ya watumishi zinaweza kusaidia kukuza weledi, kuongeza ufanisi na motisha kwa watumishi iwapo fedha hizo zitatolewa na kutumika inavyostahili. Serikali itumie fedha za mafunzo na matumizi mengineyo kuwapatia watumishi mafunzo ya ndani na nje ya nchi ili kuwawezesha kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi zaidi.

viii) Kamati ilibaini kuwa mwenendo wa fedha za bajeti ya utekelezaji wa programu ya Kukuza Ujuzi Nchini umekuwa ukishuka kutoka **Shilingi 18,000,000,000** Mwaka 2019/2020 hadi kufikia **Shilingi 9,000,000,000** Mwaka 2023/2024 na kusababisha kushuka kwa vijana wanufaika kutoka wastani wa vijana 42,000 hadi 12,000. Kamati inashauri kuwa Serikali iongeze bajeti ya programu hii ili kufikia malengo ya Mpango wa Maendeleo ya Taifa wa jumla ya vijana 681,000 wanaotakiwa kupata mafunzo ya ujuzi katika kipindi cha miaka mitano.

- ix) Ofisi ya Waziri Mkuu kwa kushirikiana na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki, ihakikishe kwamba inachangamkia fursa za ajira zinazopatikana katika nchi nyingine. Aidha, Serikali iweke mifumo thabiti ya kuhakikisha kwamba, watanzania watakaopata fursa ya ajira hizo, haki zao za msingi na kisheria zinalindwa ikiwemo uhifadhi wa utu wao. Vilevile Serikali ifanye tafiti za kujua madhara yanayoweza kuambatana na ajira hizo ili kupima iwapo kuna ulazima kwa wananchi wake kwenda kufanya kazi hizo nje ya nchi. Halikadhalika Serikali iandae Kanzi Data (Data Base) ili kujua idadi ya Watanzania wanaofanya kazi Nje ya Nchi.
- x) Kamati ilibaini kuwa fedha zilizotengwa kwaajili ya ujenzi na ukarabati wa Vyuo vya Ufundi Stadi na Marekebisho kwa Watu wenye Ulemavu hazikutolewa hadi kufikia mwezi Februari 2023 hivyo kukwamisha utekelezaji wa mradi huu. Kamati inashauri kuwa fedha zinazotengwa kwaajili ya ukarabati wa vyuo hivi zitolewe kwa ukamilifu na kwa wakati ili kuboresha huduma za mafunzo stadi na marekebisho nchini.

- xi) Watu wenye ulemavu wamekuwa hawajumuishwi vya kutosha kwenye programu mbalimbali nchini. Kamati inashauri kuwa Serikali iweke mkakati maalumu wa kuwajumuisha watu wenye ulemavu kwenye Programu ya Taifa ya kukuza ujuzi nchini na programu zingine ili kuhakikisha kuwa fursa kwa watu wenye ulemavu zinaimarishwa.
- xii) Vijana wengi wanaopata mafunzo kupitia miradi ya vitalu nyumba na uanangezi (*apprenticeship*) wamekuwa wakashindwa kuendeleza ujuzi wao kutokana na kukosa mitaji. Kamati inashauri kuwa Serikali ihakikishe kwamba ujuzi unaopatikana katika vitalu nyumba (*greenhouses*) na uanagenzi (*apprenticeship*) haupotei. Aidha, Serikali ione umuhimu wa kutoa mikopo kwa vijana wanaoshiriki katika programu hii ili vijana hao waweze kumudu gharama muhimu kama vile kujenga vitalu nyumba.
- xiii) Moja ya sababu zilizosababisha kutokupata mapato kwenye chanzo cha mapato ya Ada za kufanya kazi nje ya nchi ni kutokuwepo kwa mfumo maalumu wa kukusanya fedha za kigeni kutoka kwa waajiri nje ya nchi.

5.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru kwa kunipa nafasi ya kuwasilisha taarifa hii. Aidha, napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ustawi na Maendeleo ya Jamii ambao maoni, ushauri na ushirikiano wao umewezeshwa Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na hatimaye kukamilika kwa taarifa hii. Naomba majina yao yaingie kwenye kumbukumbu za kudumu za Bunge kama yalivyo wasilishwa katika taarifa hii; nayo ni kama ifuatavyo: -

1. Mhe.Fatma Hassan Toufiq, Mb. – Mwenyekiti
2. Mhe.Riziki Said Lulida, Mb. – Makamu Mwenyekiti
3. Mhe.Tamima Haji Abbas, Mb.
4. Mhe.Neema Gerald Mwandabila, Mb.
5. Mhe.Tecla Mohamedi Ungele, Mb.
6. Mhe.Kabula Enock Shitobela, Mb.
7. Mhe.Maimuna Salum Mtanda, Mb.
8. Mhe.Mohamed Abdulrahman Mwinyi, Mb.
9. Mhe. Katani Ahmadi Katani, Mb.
10. Mhe. Ahmed Ally Salum, Mb.
11. Mhe. Furaha Ntengo Matondo, Mb.
12. Mhe. Janeth Elias Mahawanga, Mb.
13. Mhe. Mariam Nassoro Kisangi, Mb.
14. Mhe. Athuman Almas Maige, Mb.

15. Mhe. Ali Hassan Omar King, Mb.
16. Mhe. Boniphace Mwita Getere, Mb.
17. Mhe. Sanya Juma Jafar, Mb.
18. Mhe. Shanif Mansoor Jamal, Mb.
19. Mhe. Toufiq Salim Hassan Turkey , Mb.
20. Mhe. Michael Mwita Kembaki, Mb.
21. Mhe. Sophia Hebron Mwakagenda, Mb.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati naomba nichukue fursa hii kumpongeza Mhe. Prof. Joyce Lazaro Ndalichako, (Mb) Waziri wa Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu na Naibu Waziri Mhe. Paschal Patrobass Katambi, Mb kwa kuwasilisha makadirio ya mapato na matumizi ya Ofisi yake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, naomba pia niwashukuru watendaji wote wa Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Vijana na Wenye Ulemavu pamoja na taasisi zake kwa ushirikiano walioupatia Kamati wakiongozwa na Katibu Mkuu Prof. Jamal Adam Katundu.

Mheshimiwa Spika, mwisho lakini sio kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Nanelwa Mwihambi, ndc kwa kuratibu vema shughuli za Kamati na Bunge kwa mujibu wa Katiba ya Nchi. Aidha, nawashukuru Kaimu Mkurugenzi wa Idara ya kamati za Bunge Ndg. Michael Chikokoto, Mkurugenzi Msaidizi Ndg. Gerald Magili na Makatibu wa Kamati hii Ndg. Aziza Waziri Kheir na Ndg. Rehema Lazarus

Kipera wakisaidiwa na Bi Jane Ndulesi kwa kuratibu shughuli za Kamati na kufanikisha kukamilika kwa taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Waziri Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Mhe. Fatma H. Toufiq, (Mb)

MWENYEKITI

**KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA USTAWI NA
MAENDELEO YA JAMII**

05 Aprili, 2023